

Душан Вучићевић

Факултет политичких наука, Београд

ИЗБОРИ ЗА ПОСЛАНИКЕ СКУПШТИНЕ АПВ 2012. ГОДИНЕ*

Сажетак

Релативно висока излазност, увећан број неважећих гласачких листића, неуспех УРС-а и Преокрета, улазак радикала у покрајински парламент и поред недосезања изборног прага на републичким изборима, три пута већи број мандата освојених на пропорционалним изборима коалиције окупљене око СПС-а, улазак само једне мањинске листе – СВМ – у Скупштину АПВ – неки су од резултата покрајинских избора из 2012. године. Ипак, онај најважнији резултат последица је главног обележја *паралелног* мешовитог изборног система. Велики број мандата освојених по већинском систему од стране коалиције Избор за бољи живот надоместио је њихов релативно слаб изборни резултат у пропорционалној компоненти избора и омогућио им да освоје готово апсолутну већину мандата у војвођанској скупштини и да само са једним коалиционим партнером формирају извршну власт.

Кључне речи избори, Војводина, мешовити изборни систем, Скупштина АПВ

Избори за посланике у Скупштину АП Војводине расписани су 13. марта 2012. године одлуком председника војвођанске скупштине Шандора Егерешаја, истог дана када је председник Србије Борис Тадић расписао парламентарне, а председница Народне скупштине Славица Ђукић-Дејановић локалне изборе. То су били седми избори за посланике покрајинског парламента од 1992. године када су одржани први вишестраначки избори у Војводини.

* Овај рад је настао у оквиру пројекта бр. 179009, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Ови избори су, као и сви после децембра 1992. године, расписани у редовном року, након што је покрајинска скупштина испунила четворогодишњи мандат. Први круг избора одржан је 6. маја, истовремено са парламентарним, председничким и локалним изборима у Републици Србији.

ПОЛИТИЧКИ ОКВИР

Шести сазив покрајинске скупштине обележило је усвајање новог Статута АП Војводине. Предлог Статута утврђен је са 89 гласова за 14. октобра 2008. године након чега је он упућен Народној скупштини на давање претходне сагласности. Поступак доношења инициран је одредбама Уставног закона који је Скупштину АП Војводине обавезивао да у року од 90 дана од дана конституисања припреми предлог новог Статута. Тиме је започело једногодишње натезање око Статута и Закона о преношењу надлежности у које су били укључени сви релевантни политички фактори.

Суштински, усвајањем предлога Статута подгрејан је већ постојећи расцеп између „централиста“ и „аутономаша“, оних који су указивали да је намера предлагача федерализовање Србије, које у крајњем циљу може водити сецесији Војводине, а не ширење аутономних права Војводине, и оних који су такве критике окарактерисали бесмисленим, јер је доношење Статута акт децентрализације у складу са савременим демократским тендовима, те да ће Војводини омогућити приступ европским финансијским фондовима из којих се финансирају пројекти регионалних политика и, посредно, убразати процес евроинтеграција у Србији. Стручна јавност се о тексту Статута изјаснила углавном негативно. Навођен је низ одредби Предлога статута које нису у сагласности са Уставом – одређење Војводине, територија Војводине, главни град, међурегионална сарадња, службени језици и писма, имовина, Војвођанска академија наука и уметности, правни акти, надлежности, приходи, покрајински омбудсман, покрајински управни окрузи, итд.¹⁾ На другој страни, одуговлачње Народне скупштине у вези са давањем сагласности на Предлог статута поново је подстакло и приче и потреби измене Устава РС. Корак даље отишла је коалиција седам невладиних организација „Грађанска Војводина“ која је позвала посланике у републичком парламенту да „без одлагања

1) Видети више у: *Предлог Статута АП Војводине – зборник радова са Научног скупа одржаног 1. децембра 2008. у организацији Правног факултета Универзитета у Београду*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2009.

потврде предложени Статут“, оценила да је он „недовољан са становишта интереса грађана Војводине“ и упутила апел важним факторима у међународној заједници да „са посебном пажњом прате развој ситуације у вези усвајања Статута (...) имајући при том у виду да је агресивни централизам био окидач распада бивше Југославије“. ²⁾ Саопштење Грађанске Војводине прати већ познату матрицу „интернационализације војвођанског питања“ на трагу идеје о прекомпозицији државног уређења Србије коју би након „новог историјског договора“ чиниле на равноправним основама две федералне јединице, Србија и Војводина.

Коначно, након више од годину дана од усвајања Предлога статута и извршене „правно-техничке коректуре“ у Скупштини Војводине, Народна скупштина дала је потребну сагласност на Статут и усвојила Закон о утврђивању надлежности АПВ. Заслуге у решавању кризе на себе су преузели социјалисти чији је лидер Ивица Дачић славodobитно изјавио да је усвајањем шест амандмана које је у покрајинском парламенту предложила коалиција окупљена око СПС-а „стављена тачка на причу о Војводини као држави у држави“. ³⁾ Статут је проглашен у Скупштини АП Војводине 14. децембра 2009. године, 16 месеци након што је Предлог статута усвојен. Подршку Статуту у републичком и покрајинском парламенту нису пружили ДСС, НС, СНС и СРС, а ДСС је осим оптужби за сепаратизам наводила и да се њиме српски народ у Војводини претвара у националну заједницу, остале националне мањине стављају у исту раван са њим, те да се тиме ствара правни основ за њихову конститутивност у АП Војводини. ⁴⁾

Сага о Статуту АП Војводине није завршена његовим ступањем на снагу 1. јануара 2010. године, а сукоб између „аутономаша“ и „униониста“ настављен је, како политичким паролама и порукама, тако и правним аргументима. Убрзо након проглашења спорног Статута 30 посланика Демократске странке Србије и Нове Србије поднело је Уставном суду предлог којим се оспорава уставност 25 одредби Закона о утврђивању надлежности и уставност и законитост већине одредби Статута. Јавна расправа пред Уставним судом о овом питању започела је 23. новембра 2011, а одлука суда није била позната до окончања покрајинских избора и формирања покрајинских органа власти. Тако је у претходном сазиву Скупштине

2) “Грађанска Војводина: Хитно потврдити Статут Војводине“, <http://www.autonomija.info>

3) “Ивица Дачић сачувао Војводину?!“, *Press*, 9.11.2009.

4) “Сепаратистичка природа Статута Војводине“, 20.11.2009 <http://dss.rs/separatisticka-priroda-statuta-ap-vojvodine/>

Војводине Статут бацио све остале горуће покрајинске теме – тешка економска ситуација, висока стопа незапослености, депопулација, пад пољопривредне производње, итд. – у запећак. Тиме се показало да је главна оса поделе која постоји међу војвођанским политичким партијама заснована на расцепу центар-периферија, о чему сведоче и главне теме покрајинских кампања на изборима одржаним 2012. године.

НОРМАТИВНИ ОКВИР

Нормативни оквир унутар кога су се одвијали избори за посланике Скупштине АП Војводине успостављен је 2004. године и уз одређене корекције ово су били трећи избори одржани по овом изборном моделу. Пре темељне реформе из 2004. и увођења мешовитог изборног система, на изборима за покрајинску скупштину од 1992. до 2000. коришћене су различите варијанте већинског система – двокружни избори уз цензус излазности, једнокружни избори, двокружни избори са три кандидата у другом кругу.

Према актеулним изборним правилима у Скупштину АП Војводине бира се 60 посланика по пропорционалном изборном систему и 60 посланика по двокружном већинском систему. Према пропорционалној компоненти целокупна територија покрајине предствала једну изборну јединицу, за изборне листе прописан је цензус од 5%, а мандати се расподељују према Д'Онтовој формули. Партије које заступају интересе националних мањина изузете су од потребе достизања петопроцентног изборног прага и за њих важи „природни праг“ што се у потпуности поклапа са решењима из републичког закона. Преосталих 60 посланика бира се према систему апсолутне већине у 60 једномандатних изборних јединица. Уколико у првом кругу ниједан кандидат не освоји више од 50% гласова, организује се други круг са два кандидата, а на поновљеном гласању је изабран кандидат који освоји највећи број гласова.⁵⁾ Изборне јединице формиране су пре свега према административном критеријуму тако да свака општина на територији Војводине, без обзира на величину и број становника, даје макар једног посланика.⁶⁾ Овако формиране једномандатне изборне јединице, осим

5) Покрајинска скупштинска одлука о избору посланика у Скупштину АПВ, *Службени лист АПВ* 12/2004, 20/2008, 5/2009, 18/2009, 23/2010, 1/2012.

6) У 39 општина бира се по један посланик, у Кикинди и Сомбору по два, Зрењанину и Панчеву по три, Суботици четири и Новом Саду седам. Одлука о изборним јединицама за избор посланика у Скупштину АП Војводине, *Службени лист АПВ* 12/2004, 16/2004, 18/2009.

што утичу на диспропорционалност између удела освојених гласова и мандата чиме се индиректно помажу партије са већом, а слабе оне са мањом изборном подршком, доводе и до натпредстављености грађана мањих и потпредстављености грађана појединих већих војвођанских општина. Тако се, на пример, у седам општина – Ириг, Нова Црња, Нови Кнежевац, Опово, Пландиште, Сремски Карловци и Чока – са укупно 65.431 бирача додељује седам посланичких мандата, а у Сремској Митровици која има 70.431 бирача бира само један посланик.

Иако се ради о мешовитом изборном систему са једном изборном јединицом у пропорционалној компоненти изборног модела, којом се у потпуности поштује начело „један човек – један глас“, једномандатне изборне јединице образоване према административном критеријуму у већинском делу потпопадају начело једнакости грађана у остваривању изборног права. Како неједнакост изборног права до које долази конструисањем изборних јединица различите величине није транспарентна, она се назива прикривена неједнакост бирачког права.⁷⁾ У циљу спречавања манипулације изборним

правом помоћу изборне геометрије *Европска комисија за демократију путем права – Венецијанска комисија Савета Европе* препоручује конституисање изборних јединица тако да оне обухватају приближно једнак број бирача, уз дозвољено одступање $\pm 10\%$ или, у изузетним случајевима, $\pm 15\%$.⁸⁾ Блаже формулисан критеријум за образовање изборних јединица – $\pm 15\%$ – испуњава само десет изборних округа у Војводини, а строжији – $\pm 10\%$ – укупно осам. На другој страни, предност овако формираних јединица лежи у томе што се њима спречава метрополизација територијалног представљања (у већинској компоненти избора Нови Сад је изразито потпредстављен) и омогућава да територијално и популационо мање и, најчешће, слабо развијене јединице локалне самоуправе добију представника у покрајинском парламенту. Оваквим решењем избегнут је један од највећих проблема које производи актуелни изборни систем у Србији – деформација територијалног представљања.⁹⁾

7) Вучићевић, Душан, „Манипулативни утицај изборне јединице“, *Српска политичка мисао 1/2009*, Институт за политичке студије, Београд, стр. 189.

8) *Code of Good Practice in Electoral Matters – Guidelines and Explanatory Report*, European Commission for Democracy through Law, Strasbourg, 2003, p. 17.

9) Видети више у: Јовановић, Милан, „Народна скупштина - деформације територијалног представљања“, *Годишњак 2008*, Факултет политичких наука, стр. 117-132.

Активно и пасивно бирачко право у Покрајини има сваки грађанин Републике Србије који је пословно способан и има навршених 18 година живота. Ипак, постоји и једна разлика у погледу коришћења активног и пасивног бирачког права. Право да бира има бирач са пребивалиштем на територији изборне јединице у којој остварује изборно право, а право да буде биран грађанин са пребивалиштем на територији АП Војводине. То практично отвара могућност да странке у одређеним изборним јединицама кандидују особе по завичајном принципу (тамо где су рођени или провели део своје радне каријере), а не оне које у њима стварно живе. Овако постављени услови кандидовања нису новина и у Војводини постоје још од 1992. године, а потенцијално могу довести до тога да у Скупштини АП Војводине не буде посланика из свих војвођанских општина, иако се формално правно гледано у свим јединицама локалне самоуправе са територије Покрајине бира барем један посланик.

Кандидате на изборима могу предлагати политичке странке, коалиције политичких странака, група грађана и коалиције политичких странака и група грађана. У односу на републички закон предлагачи могу бити и коалиције политичких странака и група грађана што је боље законско решење. За кандидовање по пропорционалном систему неопходно је прикупити 6.000 потписа за грађанске и 3.000 потписа иа изборне листе странака националних мањина, док је за кандидатуру у једномандатним изборним јединицама потребно прикупити 200 потписа. Иако су мањинске партије критиковале одредбу према којој је неопходно да сакупе 3.000 потписа да би њихова кандидатура била валидна, очигледно је да је за само досезање природног изборног прага потребно да освоје значајно већи број гласова, па подношење листе не може да представља препреку за партије које имају реалну шансу да освоје макар један посланички мандат. Са друге стране, у већинској компоненти изборног система услови кандидовања су поопштени у односу на законске одредбе из деведесетих када је било довољно сакупити 50, односно 100 потписа.¹⁰⁾

Органе за спровођење избора у Покрајини чине изборне комисије – Покрајинска изборна комисија и изборне комисије изборних јединица – и бирачки одбори. Покрајинску изборну комисију у сталном саставу чине председник и десет чланова који се именују на предлог посланичких група у Скупштини АПВ. У делокруг ра-

10) Одлука о избору посланика у Скупштину АПВ, *Службени лист АПВ* 23/91, члан. 22; Одлука о избору посланика у Скупштину АПВ (пречишћен текст), *Службени лист АПВ* 15/92, члан 23.

да ПИК-а спада и именоване председника, чланова и секретара изборних комисија изборних јединица и њихових заменика, а ПИК именује чланове бирачких одбора на предлог изборних комисија изборних јединица. На стални састав органа изборне администрације треба додати и представнике предлагача изборних листа који улазе у проширени састав што указује да на процес формирања органа за спровођење избора директно утичу политичке партије. У том смислу, на покрајинском, као и на републичком нивоу, остаје отворено питање професионализације изборне администрације чиме би се гарантовала политичка неутралност, стручност и професионалност у спровођењу изборног процеса на свим нивоима.

Изборне листе на покрајинским изборима су затворене и мандати се додељују према редоследу кандидата на листи, почев од првог кандидата на листи, а на изборним листама трећина места је резервисана за припаднике мање заступљеног пола. Уколико посланику из неког разлога престане посланички мандат, ПИК мандат додељује првом следећем кандидату са изборне листе, изузев коалиционих изборних листа када упражњено посланичко место заузима први следећи кандидат са изборне листе коме није био додељен мандат, а који је припадник исте политичке странке. Наведена решења су истоветна онима која постоје у Закону о избору народних посланика и усвојена су последњим изменама Одлуке о избору посланике у Скупштину АПВ, а након одлуке Уставног суда Србије да се законским одредбама којима се омогућава директно мешање политичких странака у процес додељивања мандата нарушава принцип непосредности избора и врши накнадна манипулација бирачком вољом грађана. Наиме, политичке странке су биле у прилици да све (републички избори) или део (покрајински избори) мандата додељују независно од редоследа кандидата на изборној листи. Тиме се долазило у апсурдну ситуацију да изборне листе буду затворене за бираче, а отворене за страначка руководства. Пре поменутих измена у Покрајини се трећина мандата додељивала према редоследу кандидата на изборној листи, а две трећине су по свом нахођењу распоређивале политичке странке, при чему су једино биле у обавези да од тих мандата сваки четврти доделе кандидатима који су припадници мање заступљеног пола.¹¹⁾

У случају да мандат престане посланику који је изабран на већинским изборима пре истека времена на које је изабран расписују се допунски избори, осим у случајевима када је до истека мандатног периода Скупштине Војводине остало мање од шест месеци.

11) Покрајинска скупштинска одлука о избору посланика у Скупштину АПВ, *Службени лист АПВ* 12/2004, 20/2008, 5/2009, 18/2009, 23/2010, члан 76.

Мандат тако изабраном посланику траје до истека времена на које је био изабран посланик коме је престао мандат. Разлози за престанак мандата посланику покрајинског парламента у потпуности се поклапају са решењима из републичког закона – смрт, подношење оставке, губитак држављанства или пословне способности, престанак пребивалишта, неспојивост функција, правоснажна судска пресуда на безусловну казну затвора у трајању од најмање шест месеци. Иако, за разлику од Републике, институт бланко-оставки није био кодификован у покрајинском правном систему, што је и логично с обзиром на карактер изборног система, одлука Уставног суда о неуставности одредби Закона о локалним изборима, сугестија Венецијанске комисије да бланко-оставке нису у складу са европским стандардима и последичне измене Закона о избору народних посланика којима су, између осталог, оне укинуте, утицале су да се изменама покрајинских изборних прописа из 2012. прецизира да оставка мора бити оверена од стране надлежног суда, да се она подноси председнику Скупштине АПВ, лично, и то у року од три дана од дана овере.¹²⁾

АКТЕРИ И КАМПАЊА

На изборима за посланике у Скупштину АП Војводине 6. маја 2012. године за 60 места у парламенту изабраних по пропорционалној компоненти надметало се укупно 773 кандидата на 14 изборних листа. Од изборних листа које је потврдила Покрајинска изборна комисија четири су припадале националним мањинама, те за њих није важио законски изборни праг од 5%. У односу на претходне изборе укупан број изборних листа је повећан за пет, с тим што је на изборима 2008. године истакнута само једна мањинска изборна листа. На само девет од 14 листа политичке партије или коалиције су искористиле законску могућност да предложе свих 60 кандидата.¹³⁾

Истовремено одржавање парламентарних избора утицало је на то да је већина предлагача изборних листа – 11 – под истим или сличним именима узела учешће на изборима за посланике републичког парламента. По једна грађанска – Српска демократска

12) Покрајинска скупштинска одлука о избору посланика у Скупштину АПВ, *Службени лист АПВ* 1/2012, члан 80, став 2.

13) Уколико није посебно назначено, сви подаци, табеле и индекси настали су коришћењем различитих извештаја Покрајинске изборне комисије. www.pik.skupstinavojvodine.gov.rs

странка – и једна мањинска листа – Покрет мађарске наде – учествовале су само на изборима у Покрајини, док је Лига социјалдемократата Војводине на покрајинским изборима наступила одвојено, иако је у Републици била саставни део коалиције Избор за бољи живот чији је стожер била Демократска странка. Због непрецизних законских одредби којима се уређује коалициони наступ и недоступности коалиционих споразума немогуће је утврдити тачан број политичких партија које су узеле учешће на покрајинским изборима. Наравно, ово није само специфичност избора из 2012. године, али ни особеност само војвођанских избора, јер је шлепање малих странака на листама релевантних политичких партија постало устаљена пракса на изборима за све нивое власти.

За разлику од републичких избора на листи ДС-а – Избор за бољу Војводину – нису се налазили, осим већ поменутог ЛСВ-а, Демокришћанска странка Србије, Зелени Србије, али ни Социјалдемократска партија Србије, која је на покрајинским изборима наступила унутар коалиције СПС-ПУПС-ЈС. Ипак, на изборној листи Избор за бољу Војводину нашли су се, према споразуму, представници националних савета националних заједница у Војводини, Реформиста Војводине, Странке социјалне правде и различити синдикални прваци. Самосталан наступ на војвођанским изборима узеле се Српска радикална странка, Демократска странка Србије, Савез војвођанских Мађара, Црногорска партија, Покрет Двери, ултрадесничарски Покрет мађарске наде и новооснована Српска демократска странка. Лига социјалдемократата Војводине наступила је у коалицији са странком Заједно за Војводину, изборну листу Покренимо Војводину чиниле су Српска напредна странка, Нова Србија, Покрет социјалиста и Покрет снага Србије, док је коалиција Војвођански преокрет била састављена од кандидата Либерално демократске партије, Српског покрета обнове, Војвођанске партије, Социјалдемократске уније и Богате Србије. Обједињен наступ на мањинској коалиционој листи Све заједно имале су Бошњачка демократска заједница, Грађански савез Мађара, Демократска заједница Хрвата, Демократска заједница војвођанских Мађара и Словачка странка, али је за разлику од републичке изборне листе, на којој носилац био лидер БДЗ-а Емир Елфић, на листи за покрајинске изборе носилац био Ласло Рац Сабо, председник ГСМ-а. Коначно, Уједињени региони Србије представљају коалицију девет странака и великог броја удружења грађана од којих су на подручју Војводине активни Г17, Народна партија Маје Гојковић, Буњевачка партија и четири групе грађана са територија општина Бела Црква, Сремска Митровица, Панчево и Пландиште.

Међутим, како коалициони споразум на основу кога је формирана листа УРС-а није доступан јавности тешко је утврдити које су политичке организације имале кандидате на листи УРС-а.

У 60 изборних јединица у којима су се избори одржавали по систему апсолутне већине учешће у изборној утакмици узело је укупно 522 кандидата. Просечан број кандидата у једној изборној јединици је био нешто мањи од девет, при чему се најмање кандидата – 5 – надметало у изборној јединици Бач, а највише – 13 – у изборној јединици Бечеј. У односу на изборе из 2008. године укупан број кандидата у једномандатним изборним јединицама је повећан за тачно 100. С обзиром на то да, у циљу максимизовања гласова у пропорционалној компоненти мешовитих избора, партије имају јак подстицај да у једномандатним изборним јединицама наступају самостално и предложе што већи број кандидата, прилично велико изненађење представља чињеница да је само коалиција СПС-ПУПС-ЈС-СДП Србије номинувала кандидате у свих 60 изборних јединица. У већинским системима партије са слабијом изборном подршком немају мотив да наступе на изборима јер су унапред осуђене на неуспех или узимају учешће на изборима унутар разних, често и неприродних, коалиција. Претпоставка је, међутим, да ће и оне учествовати на већинским изборима унутар комбинованог изборног система како би самим појављивањем свог кандидата на гласачком листићу и истицањем појединачних кандидатура у што већем броју изборних јединица, без обзира на мало вероватну изборну победу, психолошки утицале на одлуку бирача, увећале број гласова које ће добити њихове изборне листе и тако лакше достигле изборни цензус у пропорционалној компоненти избора. Међутим, у Војводини не долази до пролиферације кандидата у већинском делу избора, па партијске стратегије кандидовања у ствари оповргавају наведену хипотезу. Чак и партије које имају значајан број мандата у републичком парламенту номинују кандидате у само три четвртине (ДСС) или у мање од две трећине изборних јединица (Преокрет). Од мањинских листа, на које се у пропорционалној компоненти избора примењује природни праг те им и мали број гласова може донети посланички мандат, једино је СВМ истакао појединачне кандидатуре у свим изборним јединицама у којима је значајније заступљена мађарска национална мањина, а посебно занимљив јесте пример Црногорске партије која је имала властиту изборну листу, али је само председник партије, Ненад Стевовић, одлучио да самостално изађе на изборни мегдан у изборној јединици Мали Иђош.

Кандидате по двокружном већинском систему, осим партија и коалиција које су учествовале на пропорционалним изборима, имале су и Демократска странка војвођанских Мађара (6), Савез бачких Буњеваца (2), Странка војвођанских Словака (1), од мањинских партија, и Комунистичка партија (1), Партија радника и сељака (1) и Социјалдемократски савез (1), од грађанских. На гласачким листићима у Покрајини нашла се и 21 група грађана са укупно 25 кандидата. Само у изборним јединицама Апатин и Пећинци на изборима су учествовале две групе грађана. Мали број кандидата предложених од стране група грађана представља изненађење из два разлога. Прво, већински изборни системи са, по броју становника и величини територије, малим изборним јединицама одговарају групама грађана које су познате, добро организоване и кадровски етаблиране на локалном нивоу, због чега у њима оне имају изгледне шансе за изборни успех. Друго, групе грађана у Војводини су у претходним изборним циклусима остваривале запажене изборне резултате. Тако је 2004. године пет, а 2008. чак шест кандидата које су предложиле групе грађана остварило победу у другом кругу покрајинских избора. Иако је одређени број релевантних грађанских удружења пре мајских избора „утопљен“ у Уједињене регионе Србије, за продубљенију анализу остаје откривање разлога малог броја нестраначких кандидата – један кандидат на 2.5 изборне јединице – и, посебно, узрока изборног краха група грађана, јер на изборима 2012. године нити један њихов кандидат није успео да се пробије у други круг већинских избора.

Истовремено одржавање председничких, парламентарних, покрајинских и локалних избора утицало је на карактер, интензитет и садржај порука у кампањи вођеној за избор посланика војвођанске скупштине. Логично, покрајинска кампања била је у сенци републичке, а медијским простором Војводине доминирале су теме покретане у кампањама за избор председника и Народне скупштине РС. Делимично, особеност изборне кампање у Покрајини јесте одређење војвођанских партија, али и огранака партија које централу имају у Београду, према питању војвођанске аутономије и проблему статуса Војводине унутар Србије. Међутим, чак и ова, „специфично војвођанска“ тема била је једна од главних у кампањама вођеним на републичком нивоу.

Табела 1. Изборне листе које је утврдила
Покрајинска изборна комисија

редни број	назив изборне листе	број кандидата на листи	број кандидата у једномандатним изб. јединицама
1	Избор за бољу Војводину - Бојан Пајтић	60	59
2	Лига социјалдемократа Војводине - Ненад Чанак	60	56
3	Уједињени региони Србије – Млађан Динкић	60	51
4	Српска радикална странка - др Војислав Шешел	60	52
5	Покренимо Војводину - Томислав Николић	60	58
6	Демократска странка Србије - Војислав Коштуница	58	45
7	Чедомир Јовановић - Војвођански преокрет	60	39
8	Ивица Дачић - СПС-ПУПС-ЈС-СДП Србије	60	60
9	Савез Војвођанских Мађара - Иштван Пастор	60	27
10	“Двери за Српску Војводину”	45	8
11	Све заједно: БДЗ, ГСМ, ДЗХ, ДЗВМ, Словачка странка - Ласло Рац Сабо	31	11*
12	Покрет Мађарске наде - Балинт Ласло	60	10
13	Црногорска Партија - Ненад Стевовић	49	1
14	Српска демократска странка, Драган Дашић	50	8

*ДЗВМ је наступио у осам, ГСМ у две, а Словачка странка у једној изборној јединици.

Усијану атмосферу насталу након усвајања новог Статута и позиционирање партија у односу на „аутономашки дискурс“ додатно је у току кампање оптеретило одржавање Четврте војвођанске конвенције на којој су учесници усвојили декларацију којом се захтева федерализација Србије и стварање Савезне Државе Србије састављене од две федералне јединице, Србије и Војводине. Међутим, челници СВМ-а, који су такође учествовали на конференцији, оценили су да решење за Војводину не треба тражити у статусу ре-

публике, већ у најширој аутономији која би обухватала законодавне, извршне и судске надлежности, али и да иако нису реалне, на уставним променама „треба инсистирати и ту тему држати стално отвореном“.¹⁴⁾ И лидер ЛСВ-а Ненад Чанак окарактерисао је иницијативу за федерализацијом Србије штетном и неодговорном у актуелном тренутку јер се њоме „додаје гориво искључиво фашистичким, клерофашистичким и ултранационалистичким снагама у Војводини, подржавајући њихову запаљиву али погрешну теорију о неком војвођанском сепаратизму с којим се они морају обрачунавати“.¹⁵⁾ Тако су се ублажавањем реторике партије које су се и саме некада залагале за формирање аутономије изграђене на етничком принципу на северу Војводине (СВМ) или стварање Војводине Републике (ЛСВ), због чега су биле оптуживане за сепаратистичко деловање, позиционирале у војвођанском политичком спектру као „системски“ актери који се, макар тренутно, противе даљој разградњи српског државног ткива. Овакав потез значајно је проширио могућности поменутих странака за привлачење нових бирача.

Декларацију о Војводини потписали су једино представници Коалиције „Преокрет“, а председник војвођанског одбора ЛДП-а Душан Мијић је у току кампање позивао на јачање идеје о војвођанској аутономији која би имала законодавну, извршну и судску власт и истицао неопходност враћања целокупне имовине Војводине у њено власништво.¹⁶⁾ Интересантно је да се покрајински огранак ДС-а и њихов носилац листе Бојан Пајтић нису у кампањи превише изјашњавали по питању војвођанске аутономије. Како у погледу статуса Војводине постоји благо размимоилажање између Покрајинског одбора и „страначке централе“ у Београду, Пајтић је успешно избегао свођење покрајинске кампање на питања статуса и надлежности, те се у фокусу предизборне кампање демократа као доминантна тема нашла кандидатура Србије за чланство у ЕУ која отвара фондове намењене за развој пољопривреде, инфраструктуре и села у Војводини, а не, по њихове гласаче потенцијално контрапродуктивна, тематика даље децентрализације Србије.

Уједињени региони Србије су капмању на републичком нивоу градили на темама децентрализације и регионализације Србије, али су њихове поруке пре свега биле усмерене на развој уже Србије, а не на Војводину и Београд. Тако се УРС залаже за асиметричан модел регионализације и стварање региона као средњег нивоа

14) *Дневник*, 1.4.2012. www.dnevnik.rs

15) *Дневник*, 2.4.2012. www.dnevnik.rs

16) *Дневник*, 28.3.2012, 9.4.2012. www.dnevnik.rs

власти којима би била премрежена целокупна територија Србије, изузев Војводине чије је надлежности потребно очувати. Отуда не чуди став шефа покрајинског одбора УРС-а Саше Павлова да је статус Војводине задовољавајући, али да статус општина није такав, за шта кривицу сноси покрајинска администрација.¹⁷⁾ Сличан став заузели су и напредњаци и социјалисти. Према напредњацима надлежности Покрајине које гарантује постојећи уставни оквир треба задржати, али их и на бољи начин користити, због чега је неопходно законски уредити питање финансирања АПВ. Сам Статут, који је раније оштро критикован, напредњаци не доводе у питање, али су поједине одредбе у њему, попут војвођанске заставе, спорне. Стога је неопходно сачекати одлуку Уставног суда Србије који ће оценити уставност највишег правног акта Покрајине, а напредњаци ће ту одлуку „прихватити и поштовати“.¹⁸⁾ И социјалисти, некада највећи борци против војвођанске аутономије, сматрају да је аутономија покрајине потребна, јер је Војводина одувек била специфична, али и да она „не сме битин уперена против Србије и у циљу њеног разбијања“.¹⁹⁾ Кључне теме предизборне кампање коалиције окупљене око СПС-а јесу реиндустријализација и смиривање социјалних тензија у друштву, а на том путу „национално освешћена“ Војводина треба да постане „локомотива развоја Србије и у економском и политичком и културном погледу“.²⁰⁾

Очекивано, у „антиаутономашком“ блоку остале су на овим изборима, премда са различитим погледима, СРС, ДСС и Двери. Радикали су у кампањи упозоравали да Статут АПВ „више подећа на полуустав једне полудржаве или полурепублике“ чиме омогућава буђење сецесионистичких снага које решење виде у другачијем уређењу статуса Покрајине. Они се залажу за промену Статута тако да он одсликава оно што пише у Уставу РС, али не и за његово потпуно укидање.²¹⁾ Демократска странка Србије је представљањем економског програма развоја Војводине указала на кризу у којој се Војводини налази. Међутим, по њиховом суду та криза није само економска, већ и политичка и криза идентитета. Мада не одустаје од критике важећег Статута АПВ, Симиша Ковачевић, драмски писац и први на листи ДСС-а, истиче значај очувања осећаја за меру који се у Војводини често губи, па је након захтева за феде-

17) *Дневник*, 10.4.2012. www.dnevnik.rs

18) *Дневник*, 15.4.2012. www.dnevnik.rs

19) *Дневник*, 14.4.2012. www.dnevnik.rs

20) *Дневник*, 23.3.2012. www.dnevnik.rs

21) *Дневник*, 2.4.2012. www.dnevnik.rs

рализацијом Србије као последица „по том незаситом политичком принципу уследио захтев за одузимањем аутономије Војводине“.²²⁾ За разлику од СРС-а и ДСС-а, чији се кандидати на покрајинским изборима не противе самом концепту аутономије, већ оспоравају широку лепезу надлежности и уставност појединих одредби Статута АПВ, једино се Двери недвосмислено негативно одређују по питању покрајинске аутономије. Тако координатор Двери за Војводину Мирослав Паровић оцењује „да је било који облик аутономије Србији тренутно непотребан“, као и да ће аутономија Војводине након што Двери дођу на власт бити преиспитана.²³⁾

РЕЗУЛТАТИ И ПОСЛЕДИЦЕ

Релативно висока излазност, увећан број неважећих гласачких листића, неуспех УРС-а и Преокрета, улазак радикала у покрајински парламент и поред недосезања изборног прага на републичким изборима, три пута већи број мандата освојених на пропорционалним изборима коалиције окупљене око СПС-а, улазак само једне мањинске листе – СВМ – у Скупштину АПВ – неки су од резултата покрајинских избора из 2012. године. Ипак, онај најважнији резултат последица је главног обележја *паралелног* мешовитог изборног система. Велики број мандата освојених по већинском систему од стране коалиције Избор за бољи живот – 41 – надоместио је њихов релативно слаб изборни резултат у пропорционалној компоненти избора – само 20,98% освојених гласова – и омогућио им да освоје готово апсолутну већину мандата – 47,5% – у војвођанској скупштини и да само са једним коалиционим партнером формирају извршну власт. Са друге стране, коалиција формирана око СНС-а са 18,32% гласова на пропорционалним изборима и slabим изборним скором у другом кругу већинских избора успела је да освоји само 18,33% мандата.

На изборима одржаним 6. маја 2012. године по пропорционалном изборним систему од укупно уписаних 1.735.616 бирача у бирачки списак гласало је 1.011.401 бирача, односно 58,24%. У односу на излазност из 2008. године проценат бирача који су на биралишта изашли 2008. године је умањен за 2,79% (61,03%), али је поредећи са првим изборима у Војводини одржаним по мешовитом изборном систему проценат гласача већи за 19,69% (38,55%). Очигледно је да је истовремено одржавање покрајинских и парла-

22) *Дневник*, 11.4.2012. www.dnevnik.rs

23) *Дневник*, 18.4.2012. www.dnevnik.rs

ментарних избора 2008. и 2012. године позитивно утицало на већи одзив.

Табела 2. *Излазност на покрајинским изборима од увођења мешовитог система*

Година	излазност (пропорционални избори)	излазност (2. круг већинских избора)
2004.	58,24%	35,68%
2008.	61,03%	35,52%
2012.	38,55%	49,30%*

У недостатке система апсолутне већине (двокружно гласање) између осталих убрајају се већи изборни трошкови који настају додатним ангажовањем изборне администрације у другом кругу изборног процеса, дужи временски период између одржавања првог круга избора и објављивања коначних резултата, утицај који резултати првог круга имају на бирача при доношењу одлуке на поновљеном гласању и огроман пад излазности између два круга. Последња мана двокружног гласања очита је и на примеру Војводине. У другом кругу избора, 20. маја 2012. године, на биралишта је изашло 49,30% уписаних бирача, девет процената мање него у првом кругу. Излазност у другом кругу мајских избора је чак и већа од уобичајене, јер је истовремено одржаван и други круг председничких избора, што је подстакло велики број грађана Војводине да искористи бирачко право и на покрајинским изборима. Када се 2008. године други круг избора за Скупштину АПВ по већинском систему одржавао засебно излазност је износила 35,52%, што је пад од преко 25% у односу на први круг.

Изузев изборне јединице Кањижа излазност у другом кругу избора је мања у свим изборним јединицама. Такође је приметно да је одзив бирача обрнуто пропорционалан броју бирача у изборној јединици. У мањим изборним јединицама већи је проценат изашлих на биралишта, док је у изборним окрузима са већим бројем становника заинтересованост грађана за изборе мања. Ако посма-

* Због непостојања податка о укупној излазности у другом кругу избора 2012. године коришћен је следећи поступак у циљу израчунавања укупног одзива бирача: у свакој изборној јединици сабиран је број гласова који су освојила два кандидата и израчунаван проценат важећих листића од укупног броја листића; на основу преосталог процента неважећих листића добијан је укупан број неважећих листића; сабиран је укупан број важећих и неважећих листића чиме се добијао број бирача изашлих на биралишта у изборној јединици; поступак је понављан за сваку изборну јединицу (пример: у изб. јединици 1 – Ада за два кандидата укупно је гласало 7.785 бирача, односно 95,96% гласалих; неважећих листића је 4,04%, односно 328; укупно је гласало 8.113 бирача). *Резултати избора за посланике у Скупштину АПВ по већинском изборном систему*, <http://www.pik.skupstinavojvodine.gov.rs>

трамо први дан гласања, све три изборне јединице са одзивом преко 70% имају мање од 20.000 бирача. Осим тога од 14 изборних јединица са мање од 15.000 бирача излазност је већа од 60% у 12, док је од истог броја јединица са преко 40.000 бирача само у три одзив прелази 60%. И у другом кругу избора слабије насељене и мање развијене војвођаснке општине имају већи проценат изашлих на бирачка места. Од укупно 10 изборних јединица са одзивом преко 55% највише уписаних у бирачки списак има у Кањижи (23.202), па Пећинцима (16.082). Очито је да је заинтересованост за изборе и изборни исход већа у сиромашним и руралним, него у богатим и урбаним јединицама локалне самоуправе у Војводини.

Једно од карактеристичних обележја општих избора у Србији 2012. године јесте повећан број неважећих листића у односу на претходне изборе. Претпоставка је да је кампања „белих листића“, као вид организоване, политичке, изборне апстиненције, вођена од стране разних политичких актера у Србији и мотивисана незадовољством изборном понудом и делегитимизацијом изабраних представника, партијске сцене и партократске државе утицала на већи број неважећих гласачких листића.²⁴⁾ Укупан број неважећих листића на пропорционалним изборима за војвођански парламент износи 47.471, односно 4,70%, што је изнад удела неважећих листића у укупном броју гласова – 4,37% – на изборима за Народну скупштину РС. На претходним изборима у Покрајини проценат неважећих листића у пропорционалној компоненти изборног система је био 3,39% (2004) и 2,97% (2008). Још упечатљивије је да је укупан број неважећих листића у другом кругу већинских избора нарастао на 68.101, односно 7,96%

Табела 3. Неважећи листићи на покрајинским изборима од увођења мешовитог система

Избори	неважећи листићи (укупно)	неважећи листићи (%)
2004. (пропорционални)	21.654	3,39%
2008. (пропорционални)	31.198	2,97%
2012. (пропорционални)	47.471	4,70%
2012. (2. круг већинских)	68.101	7,96%

Изузев Беле Цркве, у којој је неважећих листића на пропорционалним изборима одржаним 6. маја било 10,29%, у осталим

24) О кампањи „белих листића“ видети више у: Ковачевић, Деспот, „Бели листићи“ на изборима 2012“, *Политички живот* 5, Центар за демократију Факултета политичких наука, Службени гласник, 2012, стр. 87-92.

изборним јединицама удео неважећих листића у укупном броју креће се од 2,22% (Сента) до 6,86% (Панчево 1). Приметно је да је кампања „белих листића“ и позив упућен целокупној јавности о потреби „кажњавања“ политичке елите најмање одјека имао у срединама које насељавају Мађари. Најмањи проценат неважећих листића имале су општине у којима апсолутну већину чине грађани Србије мађарске националности – Сента (2,22%), Ада (3,02%), Кањижа (3,16%) и Бачка Топола (3,41%). Као што смо већ навели, у другом кругу већинских избора удео неважећих листића је знатно нарастао. Узрок је, као и код излазности веће од уобичајене за други круг, истовремено одржавање другог круга председничких избора у коме су учествовали кандидати коалиција око ДС-а и СНС-а. Од 16 изборних јединица у којима је неважећих листића било више од 8%, у 15 јединица међу двојцом није било кандидата коалиције око СНС-а, а у једној кандидата коалиције окупљене око ДС-а. Осим тога, у 22 изборне јединице у којима су се један против другог надметали кандидати поменутих коалиција удео неважећих листића износи 5,49%, што је за око 2,5% мање од скорана на нивоу целокупне покрајине. Очигледно је да је велики број присталица Тадића и Николића који су узели учешће у другом кругу председничких избора поништавао гласачке листиће на покрајинским изборима уколико у изборној понуди није било кандидата њихове партије. Отуда и мањи број неважећих листића 20. маја у изборним јединицама у којима су грађани два пута одлучивали између кандидата ДС-а и СНС-а, једном на председничким, а други пут при избору посланика у Скупштину АПВ.

Изборни праг од 5% на пропорционалним изборима успело је да пређе седам од укупно 14 изборних листа. Највећи мандата освојила је коалиција Избор за бољи живот – 16 – док је другопласирана коалиција окупљена око СНС-а освојила 14 мандата; следе коалициона листа СПС-ПУПС-ЈС-СДП Србије са девет мандата, ЛСВ са осам, радикали са пет и ДСС са четири посланика у Скупштини Војводине. Од грађанских листа ван посланичких клупа остали су УРС, Војвођански преокрет и Двери. Петопроцентни изборни цензус „прескочили“ су и представници једне мањинске партије, Савеза војвођанских Мађара. Као и остале партије које заступају интересе националних мањина, ни СВМ није био у обавези да досегне законски изборни праг, већ је за стицање парламентарног статуса било довољно надмашити природни праг представљања. Преостале мањинске листе – Све заједно, Покрет мађарске наде, Црногорска партија – нису успеле да освоје посланичке мандате, а ЦП је чак освојила мањи број гласова од броја неопходних потписа за истицање кандидатуре. Број листа које су ушле у парламент је исти као и 2004, а повећан за једну у односу на 2008. годину. На

пропорционалним изборима 2012. године расуто је укупно 153.369 гласова, односно 15,94%, што представља двоструко повећање у поређењу са претходна два изборна циклуса (2004 – 8,81%; 2008 – 7,19%). Расту броја расутих гласова допринели су повећан број грађанских и мањинских изборних листа које су учествовале на изборима и, пре свега, солидан резултат УРС-а, Преокрета и Двери који су ипак остали испод цензуса.

Висина природног изборног прага зависи од формуле која се користи за транспоновање гласова у мандате и величине изборне јединице. При томе, разликујемо теоријски праг ексклузивности који представља максималан проценат гласова који листа мора да освоји у најнеповољнијим условима да би освојила први мандат и теоријски праг инклузивности, односно минималан проценат гласова којим се може освојити први мандат. Теоријски праг ексклузивности у системима који користе Д’Онтову формулу за расподелу мандата износи $P=100/(M+1)$ при чему је М величина изборне јединице, а теоријски праг инклузивности $P=100/(M+C-1)$, при чему је С број листа које учествују на изборима.²⁵⁾ Како је Војводина конституисана као једна изборна јединица у којој се расподељује 60 мандата, а на изборима 2012. године је учествовало 14 изборних листа, теоријски праг ексклузивности износи 1,64%, а инклузивности 1,37%. То практично значи да је мањинска листа са освојених 17.773 гласова била сигуран власник једног мандата, док би у најповољнијим околностима могла да освоји мандат и са 13.180 гласова. Осим СВМ-а, ниједна мањинска листа није била ни близу неопходног изборног резултата.

Табела 4. Резултати избора за посланике Скупштине АПВ по пропорционалном изборном систему

ред-ни број	назив изборне листе	број освојених гласова	% освојених гласова*	број мандата	% мандата
1	Избор за бољу Војводину	212.189	22,05%	16	26,67%
2	Лига социјалдемократа Војводине	111.397	11,58%	8	13,33%
3	Уједињени региони Србије	38.965	4,05%	0	-
4	Српска радикална странка	63.748	6,63%	5	8,33%

25) Видети више у: Јовановић, Милан, „Изборна јединица, изборни праг и страначки систем“, *Српска политичка мисао 1-2/2006*, Институт за политичке студије, Београд, стр. 41-60.

5	Покренимо Војводину	185.311	19,26%	14	23,33%
6	Демократска странка Србије	59.931	6,23%	4	6,67%
7	Војвођански преокрет	48.208	5,01%	0	-
8	СПС-ПУПС-ЈС-СДП Србије	113.910	11,84%	9	15,00%
9	Савез Војвођанских Мађара	62.275	6,47%	4	6,67%
10	“Двери за Српску Војводину”	46.169	4,80%	0	-
11	Све заједно	4.842	0,50%	0	-
12	Покрет Мађарске наде	5.991	0,62%	0	-
13	Црногорска Партија	2.635	0,27%	0	-
14	Српска демократска Странка	6.559	0,68%	0	-

* проценат освојених гласова од важећег броја гласачких листића

У првом кругу већинских избора ниједан кандидат није успео да освоји натполовичну већину гласова, те је у свим изборним јединицама организован и други круг гласања. У други круг већинских избора пласирало се 50 кандидата коалиције Избор за бољи живот, 31 кандидат коалиције окупљене око СНС-а, 15 кандидата коалиционе листе СПС-ПУПС-ЈС-СДП Србије, 10 кандидата СВМ-а, осморо из ЛСВ, троје из УРС-а и по један кандидат ДСС-а, коалиције Војвођански преокрет и Демократске странке војвођанских Мађара. Од 74 жена (14,18%) колико се надметало на већинским изборима у други круг прошло је 13 (10,83%), а у посланичким клупама према већинском систему избора нашло се њих три (5,00%). Редослед првих пет листа према укупном броју гласова је исти – Избор за бољи живот, Покренимо Војводину, СПС-ПУПС-ЈС-СДП Србије, ЛСВ, СРС – а за њима следе ДСС, УРС, СВМ, Преокрет, Двери, Све заједно, СДС и Покрет мађарске наде. Већи број гласова у првом кругу већинских избора од броја гласова на пропорционалним изборима успели су да освоје коалиција окупљена око СПС-а, СРС, ДСС, УРС и кандидати чланица коалиције Све заједно. Теоријски, то би значило да су наведене партије у једномандатним изборним јединицама номиновале кандидате од угледа и ауторитета, па су и бирачи који нису симпатизери странака-предлагача одлучили да гласају за њихове кандидате препознајући индивидуалне квалитете номинованих. Највећи добитник избора одржаних по систему апсолутне већине јесте коалиција окупљена око ДС-а која је, користећи у максималној могућој мери карактеристике већинског изборног система, са 20,57% важећих гласова освојила 70% мандата у покрајинском парламенту. Све остале партије су значајно потпредстављене, изузев СВМ-а чије је гласачко тело територијално концентрисано у неколико изборних јединица, па у њиховом случају долази до благе

потпоредстављености у Скупштини АПВ. У случају да је већинска компонента изборног система заснована на једнокружном гласању распоред освојених мандата би био другачији. Симулацијом резултата избора из 2012. године у систему релативне већине коалиција око ДС-а би имала 30 мандата, Покренимо Србију 14, СВМ седам, коалициона листа СПС-а шест, ЛСВ два и Преокрет један мандат.

Табела 5. Резултати избора за посланике Скупштине АПВ по већинском изборном систему

ред- ни број	назив изборне листе*	број освоје- них гласова	% освојених гласова**	број кандида- та у 2. кругу	број освоје- них мандата	% мандата
1	Избор за бољу Војводину	193.098	20,57%	50	42	70,00%
2	Лига социјалдемо- крата Војводине	94.179	10,03%	8	2	3,33%
3	Уједињени региони Србије	53.464	5,70%	3	0	-
4	Српска радикална странка	66.692	7,11%	0	0	-
5	Покренимо Војводину	172.310	18,36%	31	8	13,33%
6	Демократска странка Србије	67.491	7,19%	1	0	-
7	Војвођански преокрет	46.404	4,94%	1	1	1,67%
8	СПС-ПУПС-ЈС- СДП Србије	124.827	13,30%	15	4	6,67%
9	Савез Војвођанских Мађара	50.915	5,42%	10	3	5,00%
10	“Двери за Српску Војводину”	9.859	1,05%	0	0	-
11	Све заједно	8.941	0,95%	0	0	-
12	Покрет Мађарске наде	3.323	0,35%	0	0	-
13	Црногорска Партија	293	0,03%	0	0	-
14	Српска демократска Странка	5.460	0,58%	0	0	-
-	Групе грађана	29.687	3,16%	0	0	-
-	Остале странке	11.678	1,24%	1	0	-

*број освојених гласова у првом кругу избора

** проценат освојених гласова од важећег броја гласачких листића

Избори који се одржавају по комбинованим изборним правилима представљају социјалну лабораторију у којој је могуће вршити „контролисана поређења“. Испитивањем мешовитих изборних система практично је могуће мерити учинке различитих типова изборних института у истом временском периоду и истим територијалним јединицама, а компарацијом последица произведених у већинској и пропорционалној компоненти избора могуће је вредновати узрочно-последичне ефекте већинског и пропорционалног изборног модела на начин на који то није могуће поређењем већинских и пропорционалних система у различитим државама. Због тога и изборни систем Војводине представља плодно тло за различите типове анализа. За изучавање последица које изборни систем производи у страначком систему важно је мерити одступања која се јављају приликом транспоновања гласова у мандате (индекс диспропорционалности) као и фрагментацију страначког парламентарног система (индекс ефективног броја политичких партија). Ефективни број парламентарних странака добија се помоћу индекса који су развили Марку Лаксо и Реин Тагепера, а који се израчунава следећом формулом:

$$N = \frac{1}{\sum Si^2}$$

где је S_i пропорција освојених мандата i -те странке.²⁶⁾ Степен (дис) пропорционалности изборних резултата на покрајинским изборима добијен је употребом Галагеровог индекса најмањих квадрата чија је предност што јаче региструје неколико већих одступања од већег броја мањих девијација.²⁷⁾

$$LSq = \sqrt{\frac{1}{2} \sum (Vi - Si)^2}$$

где је V_i проценат освојених гласова i -те странке, а S_i проценат освојених мандата.

Као што је и очекивано *паралелни* мешовити изборни систем у коме се једна половина посланика бира по пропорционалном, а друга по већинском изборном систему по партијску конфигурацију производи последице које се налазе негде између већинског и пропорционалног пола. Ако посматрамо само пропорционалне изборе

26) Laakso, Markku & Taagepera, Rein (1979) "Effective Number of Parties: A Measure with Application to Western Europe", *Comparative Political Studies*, 12(1): 3-27.

27) О осталим индексима диспропорционалности видети више у: Вучићевић, Душан, „Манипулативни утицај изборне јединице“, *Српска политичка мисао 1/2009*, Институт за политичке студије, Београд, стр. 204-206.

у Војводини Лаксо-Тагепера индекс је нешто већи од републичког просека у претходна три изборна циклуса (2003,2007, 2008 – 4,65), док Галагеров индекс поредећи са Републиком није био већи од избора из 1997. године. На другој страни, вредност индекса диспропорционалности изборних резултата на већинским изборима (36,86) далеко надмашује и републичке изборе из 1990. године (23,65) који су узимани као парадигма диспропорционалности и (зло)употребе изборног система у циљу остваривања што бољег изборног резултата неког од заинтересованих актера.²⁸⁾ Осим тога, ефективан број партија у парламенту (1,93) указује да би увођење чистог система апсолутне већине на изборима у Војводини водило стварању парламентарног страначког система са преобладавајућим странком.

Табела 6. *Индекси ефективног броја политичких партија и (дис)пропорционалности²⁹⁾*

6. мај 2012. године	N	LSq
пропорционална компонента	5,50	7,74
већинска компонента	1,93	36,86
укупно – мешовити избори	3,42	20,14

Уколико је намера законодавца у Војводини била да креирањем комбинованог изборног модела омогући представљање свих колико-толико релевантних интереса у Скупштини АПВ, а да истовремено обезбеди услове за избор стабилне и релативно хомогене владе, онда је та намера успешно остварена. Већинским изборним институтима умањен је број парламентарних партија са коалиционим и уцењивачким потенцијалом и отворен пут ка изградњи страначког система са умереним плурализмом, док је са друге стране пропорционалним изборима ублажена потенцијално изузетно висока диспропорционалност изборних резултата и омогућено освајање мањег броја мандата оним партијама које би до посланичких клупа двокружним гласањем тешко долазиле. Тако је мешовити изборни модел произвео последице карактеристичне за такав тип изборног система – репрезентативност представничког тела и јед-

28) Вредности индекса ефективног броја политичких партија и диспропорционалности за републичке изборе наведени су према: Vucicevic, Dusan, „Lijphart’s Conceptual Map of Democracy - The Case of Serbia“, *Serbian Political Thought 1-2/2010*, Institute for Political Studies, Belgrade, pp. 41-59.

29) При израчунавању Лаксо-Тагепера индекса свака коалиција-изборна листа је бројана као једна странка; кандидати група грађана на већинским изборима представљају јединствену категорију, као и кандидати странака које нису учествовале на пропорционалним изборима.

ноставније образовање парламентарне већине, националну (покрајинску) и локалну представљеност, одговорност парламентарца на локалном и националном (покрајинском) нивоу.

Окончање шестомажских избора и објављивање изборних резултата у првом тренутку засениле су оптужбе о крађи гласова и изборним нерегуларностима на свим нивоима. Осим напредњака и Двери у изношењу оптужби у Војводини предњачили су и, изненађујуће, шеф СВМ-а и председнички кандидат Иштван Пастор као и лидер покрајинског одбора ЛДП-а Душан Мијић. И док је председник Савеза војвођанских Мађара као доказ нерегуларности наводио разлику у броју освојених гласова на раличитим нивоима избора, појаву раличито тонираних гласачких листића у изборном материјалу у Суботици и одличан резултат ЛСВ-а „кога нигде није било“, а одједном се „уздигао као феникс“, Мијић је изразио сумњу у регуларност покрајинских избора тврдећи да је Преокрету покрадено око 2.000 гласова о чему сведочи „многа нејасноћа и нелогичности у извештајима изборних комисија и различитих обрачуна гласова“.³⁰⁾ Ипак, након победе Томислава Николића у другом кругу председничких избора и договора демократа и СВМ-а о формирању парламентарне већине у покрајинској скупштини утихнула је и медијска кампања о изборним малверзацијама.

Иако формирање покрајинске владе није формално у вези са конституисањем владе на нивоу Републике још једном се показало да постизборне игре на нижим нивоима власти зависе пре свега од договора и комбинаторике коју партијске централе постигну у Београду. У складу са тим, првобитна намера да у покрајинску већину буду укључени ДС, СВМ, ЛСВ и коалиција око СПС-а отпала је убрзо након отпочињања преговора о формирању републичке извршне власти од стране напредњака и социјалиста. Тако је најпре 22. јуна за председника Скупштине АПВ изабран Иштван Пастор да би двадесетак дана касније била изгласана и нова влада Војводине на челу са новим-старим мандатаром Бојаном Пајтићем. Упркос томе што је Демократска странка уз помоћ СВМ-а имала већину потребну за конституисање извршне власти у Војводини у састав покрајинске владе укључени су и чланови ЛСВ-а чиме је обезбеђена комотна већина у Скупштини АПВ. Тако је практично у Војводини формирана већина од партија које ће у Народној скупштини РС чинити опозицију и обратно. Остаје да се види какве ће репрекусије по рад покрајинске владе и њен однос са републичком владом имати таква позиција, а умиривању турбуленција на релацији Нови Сад – Београд сигурно неће допринети ни недавна одлу-

30) *Дневник*, 9.5.2012, 10.5.2012, 14.5.2012. www.dnevnik.rs

ка Уставног суда о неуставности 22 одредбе Закона о утврђивању надлежности АПВ.

Dusan Vucicevic

THE ASSEMBLY OF THE AUTONOMOUS PROVINCE OF VOJVODINA - 2012 ELECTIONS

Summary

Relatively low voter turnout, higher number of spoilt votes, URS and Preokret failure, SRS winning seats in provincial parliament despite fact they did not reach electoral threshold at national elections, three times higher number of seats under PR comparing with previous elections for coalition gathered around SPS, only one minority list – SVM – in Assembly of APV are some of the 2012 provincial elections results. However, the most important result of these elections is the consequence of the *parallel* electoral system main characteristic. A large number of seats won by coalition around Democratic Party under TRS have compensated their relatively poor result under PR and allowed them to win almost absolute majority of seats in the Assembly of Vojvodina and to form government with only one coalition partner.

Key words: elections, Vojvodina, mixed electoral system, Assembly of APV

ЛИТЕРАТУРА

- Вучићевић, Душан, „Манипулативни утицај изборне јединице“, *Српска политичка мисао 1/2009*, Институт за политичке студије, Београд, 2009;
- Vucicevic, Dusan, „Lijphart's Conceptual Map of Democracy - The Case of Serbia“, *Serbian Political Thought 1-2/2010*, Institute for Political Studies, Belgrade, pp. 41-59.
- Јовановић, Милан, „Изборна јединица, изборни праг и страначки систем“, *Српска политичка мисао 1-2/2006*, Институт за политичке студије, Београд, 2006;
- Јовановић, Милан, „Народна скупштина - деформације територијалног представљања“, *Годишњак 2008*, Факултет политичких наука, 2008;
- Ковачевић, Деспот, „Бели листићи“ на изборима 2012“, *Политички живот 5*, Центар за демократију Факултета политичких наука, Службени гласник, 2012;
- Laakso, Markku & Taagepera, Rein, “Effective Number of Parties: A Measure with Application to Western Europe”, *Comparative Political Studies*, 12(1), 1979;
- Предлог Статута АП Војводине – зборник радова са Научног скупа одржаног 1. децембра 2008. у организацији Правног факултета Универзитета у Београду*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2009;

Code of Good Practice in Electoral Matters – Guidelines and Explanatory Report, European Commission for Democracy through Law, Strasbourg, 2003;

ОСТАЛИ ИЗВОРИ:

Одлука о избору посланика у Скупштину АПВ, *Службени лист АПВ* 23/91;

Одлука о избору посланика у Скупштину АПВ (пречишћен текст), *Службени лист АПВ* 15/92;

Одлука о изменама и допунама одлуке о избору посланика у Скупштину АПВ, *Службени лист АПВ* 5/96;

Покрајинска скупштинска одлука о избору посланика у Скупштину АПВ, *Службени лист АПВ* 12/2004, 20/2008, 5/2009, 18/2009, 23/2010, 1/2012;

Одлука о утврђивању коначног броја бирача у АП Војводини, *Службени лист АПВ* 13/2012;

www.autonomija.info

www.dnevnik.rs

www.pik.skupstinavojvodine.gov.rs

www.skupstinavojvodine.gov.rs

Resume

Elections for the Assembly of the Autonomous Province of Vojvodina were called on 13th March 2012 after full mandate of previous provincial parliament. The first round was held on 6th May simultaneously with the parliamentary, presidential and local elections in Serbia. Ruling coalition from previous parliament's convocation – DS, G17, LSV, SVM, SPS-PUPS – adopted new Statute of Autonomy. Basically, Statute adoption sharpened already existing social cleavage between “centralists” and “autonomists” which was proven as the one of main themes during 2012 electoral campaign.

Legal framework within elections has been held dates from 2004. Before fundamental reform and adoption of mixed electoral system Vojvodina used various types of the majoritarian electoral systems – TRS with majority turnout threshold, FPTP and TRS with three candidates in the second round of voting. According to actual rules 60 MPs were elected by PR system and 60 by TRS in single member districts. In the proportional component entire territory of the province represents one constituency, with legal threshold of 5% and D'Hondt formula of seats allocation. Legal election threshold was not applied to national minorities' parties which is entirely consistent with Serbian electoral law. Single member districts were formed primarily by administrative criteria so that each municipality in the Province, regardless of size and population, gives at least one provincial MP.

We can suppose that legislator's goal with creation of a mixed electoral model in Vojvodina had been to enable the representation of

all relevant interests in the parliament, while also ensuring relatively homogeneous and stable government formation. This presumption is true and that goal is successfully realized. Majoritarian electoral institutes reduced number of parliamentary parties with coalition and blackmail potential and at the same time opened space for developing moderate pluralism party system. On the other hand PR system lessened potentially very high disproportionality and has also created opportunities for smaller parties to win few seats. Thus, a mixed electoral model has produced typical parallel system effects - the representativeness of parliament and easier formation of parliamentary majority, national (provincial) and local representation, the responsibility of MPs to local and national (provincial) level.

* Овај рад је примљен 17. новембра 2012. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 10. децембра 2012. године.